

Denna Merkel modell 300E beställdes av Rosenberg 1926 med tre pipset. Dubbelstudsare .30-06, kombi 16/30-06 samt hagelpipor kaliber 16. Det var med denna Merkel som han sköt träffbilden på 4,5 cm som nämns i texten. Specifikationerna för denna bössa är mycket detaljerade på Merkels Gewehrkarte. Det anges tydligt att det ska vara "finaste arbete". Det är skisser på sikte, korn och dlopter och stockmått, och hur träfflaget ska vara. Stocken ska vara som på hans H&H-studsare, rembyglarna ska också placeras som på H&H-studsaren.

På bilderna här framgår att Merkeln är byggd efter Rosenbergs önskemål med överbeslaget draget över kolvhalsen upp på kolvkammen. Längst bak på dubbelstudsarpiporna finns en fällbar diopter och överpipan har bara spång för siktena fram- och baktill.

Senare beställde Rosenberg ytterligare två pipset till den. Dubbelstudsare 8x60R och kombi 8x57R. I dag finns endast dubbelstudsarpiporna 8x60R samt hagelpiporna kvar. Bilderna visar Merkeln med dessa.

FRANTZ ROSENBERG

KÄND NORSK JÄGARE OCH VAPENEXPERT

Fredrik Franzén djupdyker denna gång i historien om normannen Frantz Rosenberg. Under första hälften av 1900-talet var han en internationellt känd storviltsjägare. Han var också mycket vapenintresserad. Teoretiska studier kombinerat med hans jaktliga erfarenheter gjorde honom till en auktoritet på området. Efter hand utvecklade Rosenberg ett särskilt intresse för dubbelstudsare.

TEXT OCH FOTO FREDRIK FRANZÉN

MERKEL 314E

Rosenberg beskriver entusiastiskt en Merkelbock i finaste utförande i kaliber 8x60R Magnum, med Holland & Holland urtagbara sidolås. Den har försvunnit, men här visas en likadan tillverkad 1932, modell 314E, som är toppmodellen.

Gravyren är utsökt med fint gjord scroll med små slingor, på stötbottarna gravyr med tistlar. Motivet i djurgavyren är livligt, en apportör med en and i munnen skrämmar upp tre andra andar.

Mekanismen, inklusive de urtagbara sidolåsen, har alla arbetande delar guldförgyllda. Detta är ett rostskydd, inte för att skryta med.

Första gången jag träffade på namnet Frantz Rosenberg var runt 1980 då jag kompletterade mina amerikanska *Gun Digest* med ärgång 1956. Där hittade jag en artikel som delvis handlar om den spännande norske jägaren och vapenentusiasten Frantz Rosenberg.

När jag senare sökte fakta om Rosenberg fick jag god hjälp av Björn Roald, en norman med stort kontaktnät och intresse i ämnet. Det är hans uppgifter och litteraturhänvisningar som ligger till grund för denna artikel. Han har även hjälpt till med vapen för fotografering.

Frantz Rosenberg (1883–1956) kom från Oslo och var egentligen jurist. Hans stora intresse var emellertid jakt och jaktvapen. Han fick, bland annat tack vare en förmögen hustru, möjlighet att ägna sig mycket åt sina intressen. Han bodde på en gård på Jeløja vid Moss där han hade en egen vapenverkstad samt skjutbana. Där experimenterade och sköt han med diverse vapen och ammunition, men dubbelstudsare kom att bli hans stora vapenintresse.

ROSENBERG var en ivrig jägare, inte bara i Norge, utan runt om i världen. Han skrev flera böcker om jakt, till exempel *Storviltsjakt i British Östafrika* (1916), *Storviltsjakt i Norge och Alaska* (1926), *Big Game Shooting*

Rosenberg med en fin älgstjör och hunden Björn. Studsaren är formodligen en Savage bygelrepetter i .303 British. Bilden är från boken *Storviltsjakt i Norge och Alaska*, 1926.

in *British Columbia and Norway* (1928) samt *Skytteliv* (1952). Därutöver skrev han många mer vapenriktade artiklar i diverse facktidsskrifter. Han var regelbunden skribent i Amerikas främsta jakt- och vapentidskrift *American Rifleman*. Det gjorde att han fick bra kontakt med den tidens ledande experter och skribenter i ämnet. Ett par namn värda att nämna här är major sir Gerald Burrard i England och senare Elmer Keith i USA.

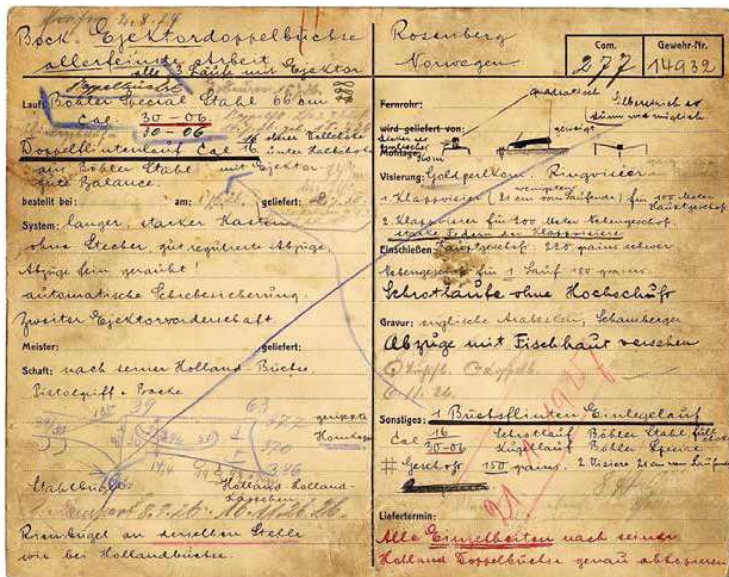
Det är främst ur två artiklar som jag

har hämtat fakta till denna artikel: Moderna dobbelöpede jagtriffler, i *Norsk Jæger- og Fiskerforenings tidskrift* 1926, samt *Modern Over and Under Rifles and Combination Guns*, i *American Rifleman* december 1931.

1926 BERÄTTAR Rosenberg om dubbelstudsare som han har köpt eller låtit bygga i sökandet efter den "ideale doubletriffler". Han nämner svartkrutdubbelstudsare i kaliber .500, .450 och .400. Av moderna vapen för rökfritt krut finns för tropiskt storilt en Jeffery .450/400. Vidare Holland & Holland i .375 H&H Magnum, Rigby i kaliber .350 Rigby No 2, tyska dubbelstudsare i 9,3 och 8 mm samt en H&H i .303 British. Hans klenaste jakt-dubbelstudsare var en H&H för .280 Ross, som är en 7,7 mm höghastighetspatron. För tävlingsskytte på löpande hjort, vilket på den tiden var en olympisk gren, beställde han två H&H-dubbelstudsare, en i kaliber .22 Savage, den andra i .240 H&H Super Express.

Under några år runt 1910 använde han en dubbelpipig bössa med paradobborring i kaliber .28 av okänt fabrikat. Det är i grunden en hagelbössa med kort räffling vid mynningen. Man kan skjuta både kula med precision samt använda den som hagelbössa.

Detta är en ansevärd arsenal av dubbelstudsare, men det är ändå inte alla som

Merkels Gewehrkarte med alla specifikationer för Rosenbergs dubbelstudsare på bilderna här.

Kersten Verschluss med dubbla underliggande pipklackar och örön baktill på piporna som går in i baskylen och regleras där. Även utdragarna är guldförkyllda. Piporna är märkta Böhler Antini, som är ett högklassigt rostfritt stål.

Detta är inte Rosenbergs Rigby-dubbelstudsare, den har försvunnit. Den på bilden har inte levtt sitt arbetande liv i Norge, utan i Indien hos maharadjan av Udaipur. Men det var med en likadan som Rosenbergs sköt sin fantastiska träffbild på 360 meter som nämns i texten. Ammunitionen på bilden är samma med 225 grains kulor som han sköt med.

han hade genom åren. Frånsett två av tysk tillverkning är dessa sida-sida-bössor av engelskt fabrikat. Rosenberg sköt mycket med sina dubbelstudsare, både på jakt och inte minst på bana, på avstånd upp till 300 meter. Genomgående ger han de engelska dubbelstudsarna gott betyg för balans och skjutegenskaper.

Han var en mycket god skytt, och kunde skjuta fantastiska serier med öppna riktmedel. Han var även en duktig hagelskytt och sköt trap för Norge vid olympiaden i Stockholm 1912, då han blev bästa skandinaviska skytt.

ROSENBERG kommenterar sina dubbelstudsare i olika sammanhang. Frånsett för "tropiskt storvildt", menar han att kaliber .30 är en bra kompromiss. Det innefattar patroner som .30-06 och .303 British. Den senare var en engelsk militär patron. Rosenberg använde fram till första världskriget ofta en Savage viltprepetur i .303 British. Han beställde sedan en "Best Quality" Holland & Holland-dubbelstudsare för denna patron. Med 71 cm pipor vägde den knappt 4 kg och "balancerer som det delikataste haglgever". Rosenberg använde den mycket och sköt tusentals skott med den. Den sköt 10 skotts träffbilder på 100 meter runt 8 cm, på 200 meter ca 15 cm. Märk väl att han ofta sköt serier på 6-10 skott, då blir det svårare att få täta

träffbilder än med bara en dubbelsmäll högervänter. Rosenberg hade också en Holland & Holland-dubbelstudsare för .375 H&H Magnum som med 66 cm pipor vägde 4,4 kg. Den var reglerad för 17,5 grams kula och sköt träffbilder under 8 cm på 100 m.

DET ÄR SVÅRT att reglera en dubbelstudsare i en klen snabb kaliber. Rosenberg skriver att H&H fick skjuta så många skott med hans hjortskyttebössor i .240 H&H att piporna var märkbart slitna när han fick den.

Rosenbergs Rigby i .350 No 2, reglerad för 225 grains kulor, är intressant. Han sköt den på avstånd upp till 400 yards (360 meter). En sexskottsgrupp, skjutet med respektive höger och vänster pipa, låg inom en cirkel på 20 cm på 400 yards. Detta med öppna riktmedel, vilket säger mycket både om skytten och om bössan.

Rosenberg provade också tyska dubbelstudsare och skriver att de beträffande material, arbete och skjutegenskaper är fullt i klass med de engelska. De tyska dubbelstudsarna har ett förstklassigt pipstål, är lättare och kostar bara en bråkdel av de engelska. Som exempel nämner han en Stiegele 9,3x74R med Muschelverschluss som väger 3,5 kg. Den sköt en tiосkottsserie på 80 meter inom 5x7 cm. Med en Leue 8x57R sköt han på 100 meter två 6-skotts serier inom en cirkel på 5 cm.

ROSENBERG HAR även kritiska synpunkter på de tyska dubbelstudsarna. Han tycker inte om konstigheter som hornvarbyglar, signalstift, snälltryck, kolvmagasin och dåliga sikten med stora blanka korn som omöjliggör precisionsstycke. Stockarnas utformning får beröm, ofta är de ergonomiskt bättre än de engelska.

Rosenberg beskriver 1931 skillnader mellan engelska och tyska bössmakare. Han är nu mer kritisk mot de engelska. Han menar att de är stockkonservativa och inget vet om utvecklingen av vapen utanför England. Att det är svårt att få en engelsk bössmakare att avvika från den engelska standarden avseende piplängd, vikt, utformning av riktmedel, stockning och så vidare. "Duger våra vapen åt Lord Bacon eller en viss kunglighet, duger de säkert också åt er, sir", kan vara ett svar från en snobbig försäljare. Rosenberg tycker däremot att de tyska bössmakarna gärna lyssnar på kundens önskemål och att de gemensamt kan komponera ihop det vapen som kunden önskar.

VI HAR HITTILLS hållit oss till sida-sida vapen, men under 1920-talet kom bockbössorna. Det var egentligen de tyska bössmakarna som ledde den utvecklingen. Det kom givetvis många varianter, men vad som blev kvar när dimmorna hade

skingrats var Kersten Verschluss. Det system togs fram av den tyska bössmakaren Gustav Kersten runt år 1900.

Här har pippaketet två underliggande pipklackar, piporna roterar mot den främre. Piporna har upptill två förlängningar som går in motsvarande utrag i baskylen. Reglingen sker med en tvärgående bult i förlängningarna. Oftast regleras även de underliggande pipklackarna. Rätt inpassat är detta ett mycket starkt system, som får mycket beröm av Rosenberg. Han skriver att engelska dubbelstudsare kan bli glappa och måste renoveras, men att detta aldrig händer med ett Kersten-system.

De engelska bössmakarna (Boss, Woodward) tog också fram bockbössor vid den tiden. De satsade mycket på utseende och balans. Piporna hängdes upp med tappar på sidorna av baskylen för att denna skulle bli extremt låg. **De var komplicerade att bygga och enormt dyra att köpa. De fick hög status och blev nästan helgonförklarade. Rosenberg ser mer krass på dem och skriver att det finns några sådana på den lokala skytteklubben i Oslo (lerduvor). De blev emellertid glappa redan efter några säsonger!**

MERKEL BLEV den stora tillverkaren av bockar med Kersten-system (se Jakt & Jägare nr 4/2008). Rosenberg fick bra kontakt med Merkel och beställde flera av deras

bockar. Han skriver att de blir för klumpiga med kaliber 12 baskyl, men kaliber 16 är idealisk då vikten också blir rätt. De lämpar sig även bra för hela set med dubbelstudsare, kombi- och hagelpipor.

Rosenbergs första Merkelbock med dubbelstudsarpipor hade hel spång som standard. Han tyckte inte om det, och i fortsättningen beställde han dubbelstudsarpipor med korta spänger baktill och framtill för sikte och korn. I övrigt var överpipan helt rund. Han ville också ha en fällbar diopter längst bak på piporna. Ett annat önskemål var ett likadant förlängt överbeslag som på H&H-dubbelstudsaren. Detta var inget problem, han skickade ned en H&H till Merkel som mall, och sedan fick han sina Merkelbockar just som han ville ha dem.

ROSENBERG GER mycket beröm för precisionen i Merkelbockarna. Som exempel nämner han en med dubbelstudsarpipor 100 meter sköt han med dubbelstudsarpiporna två skott med den ena pipan, ett skott med den andra. Sedan bytte han till kombi-piporna och sköt två skott med samma riktpunkt. Alla fem skotten satt inom en 4,5 cm cirkel.

När han skrev artikeln hade han använt denna dubbelstudsare i fem år och var full

av beröm över dess kvalitet och skjutegenskaper. Pipornas inpassning var perfekt. Merkel hade funnit den perfekta kombinationen av arbete med precisionsmaskiner och handarbete.

Rosenberg beställde en mycket udda Merkel kombibock. Piplängd 58 cm kaliber 20 och .22 Vierling. Hagelpipan sköt täta träffbilder med hagel och även bra med Brennekekulor på 50 meter. Kulpipnan sköt 4 cm träffbilder på 100 meter vid lugnt väder. Bössan vägde 2,5 kg och bars ofta med i ryggsäcken vid strövtag i skogen. Denna specialbössan säger mycket om hur flexibla Merkel var.

ROSENBERG HADE en stor vapensamling med vapen av alla slag, från mynningsladare och framåt. Mycket stals av nazisterna under andra världskriget, resten skingrades efter hans död. Vad som känt finns kvar av hans vapen i dag är en Jeffery-dubbelstudsare kaliber .400, en H&H-dubbelstudsare .375 samt en Merkelbock med två pipset, se bild. Men förmodligen finns fler gömda hos samlare i Norge.

Vad som också finns kvar är Rosenbergs böcker där han skriver om jakter med sina vapen, och inte minst hans vapenartiklar. Där finns enormt mycket kunskap grundad på hans egna erfarenheter att hämta. ©